

gevangenen

Gideon Boie BAVO onderzoeksbureau - Sint-Lucas Architectuur

Architecturale en ruimtelijke kwaliteit is ook voor gevangenen belangrijk. Voormalig minister van Justitie Stefaan De Clerck was zich daar goed van bewust. Hij lanceerde zelfs een heus offensief om die visie uit te dragen. Colloquia en werkgroepen wekten hoge verwachtingen. In de openbare aanbestedingsprocedure voor de zogenaamde 4G's – een publiek-private samenwerking (DBFM) voor de bouw van gevangenen in Beveren, Dendermonde, Leuze-en-Hainaut en Marche-en-Famenne – golden ook de architecturale en de ruimtelijke kwaliteit als beoordelingscriteria (voor 20 punten op 100). Maar er kwam ook felle kritiek. Peter Vermeulen (*Ruimte* nr. 4, januari 2010) miste vooral een doordachte visie op humane detentie. Hij voorspelde dat met de inbreng van architecten met naam en faam het niet zou volstaan om de gevangenisarchitectuur fundamenteel te vernieuwen.

De bouw van de gevangenen in Beveren en Dendermonde door de Nederlandse projectontwikkelaar BAM-PPP lijkt de voorspelling van Vermeulen te bevestigen. Er is ongetwijfeld gestreefd naar kwaliteitsvolle architectuur en de hand van Stéphane Beel is zeker heel herkenbaar, maar dat betekent nog niet dat er ook sprake is van inhoudelijke vernieuwing. Van actualisering van de strafuitvoering is in het ontwerp geen sprake. De visie van de negentiende-eeuwse gevangenhervormer Edouard Ducpétiaux¹ wordt nog altijd onverminderd gevolgd en de Basiswet² wordt grotendeels genegeerd.

Alles wijst erop dat het leven in de gevangenen van Beveren en Dendermonde weinig zal verschillen van het gevangenisregime in voorbije tijden. De cel blijft het belangrijkste element en het is nog altijd perfect mogelijk daar meerdere personen onder te brengen. Alle ruimte buiten de cel blijft ontworpen vanuit een vorm van beveiligingsparanoia – niet vanuit een positieve visie op wonen, werken, ontspanning of resocialisatie. En opnieuw wordt gekozen voor een type-ontwerp dat met wat passen en meten op verschillende locaties kan worden gereproduceerd.

Op de basisplattegrond van Stéphane Beel is een centraal, kruisvormig cellencomplex te zien dat geflankeerd wordt door een administratieve en recreatieve afdeling waar ook bezoek kan worden ontvangen (een U-vorm) en door een logistieke afdeling waar gevangenen kunnen werken (een rechthoekige vorm).

©BAM

Het model Beel

Het ontwerp van Stéphane Beel voor Beveren en Dendermonde maakt duidelijk hoe de vernieuwing begint maar ook eindigt bij het model Ducpétiaux. Beel kiest voor een terugkeer naar de open galerijen waarin via een open zolderruimte natuurlijk licht doordringt. Naar eigen zeggen wil hij met een overzichtelijke woonafdeling de contactmogelijkheden tussen gedetineerden en cipiers en tussen gedetineerden onderling bevorderen. Dat is opmerkelijk: in de bestaande gevangenen werden de cellenvleugels stevast per verdieping opgedeeld om te voorkomen dat onrust naar andere verdiepingen zou kunnen overslaan. Het eventuele verlies aan veiligheid wordt gecompenseerd door de cellenvleugels ruimtelijk toe te spitsen. Het perspectief dat hierdoor ontstaat, maakt dat de bewakers in staat zijn →

¹ Edouard Ducpétiaux (1804-1864) was de eerste inspecteur-generaal van de gevangenen in België en geldt als een belangrijke hervormer van het nationale gevangenisstelsel.

² De Basiswet (2005) betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden formuleert voor het eerst in de geschiedenis van België de mensenrechten van de gevangene.